

TURVALLISTA JA
VIATONTA
TUTUSTUMISTA
KEHOON

Lukijalle,

Sinulla on käsissäsi opas, joka käsittelee tärkeää mutta vähän puhuttua aihetta.

Tämä opas on tehty sinulle tueksi lapsen seksuaalikasvatukseen. Oppaassa käsitellään lapsen seksuaalista kehitystä, kasvatusta sekä sukupuolisensitiivisyyttä.

Toivomme oppaan antavan sinulle hyviä eväitä lapsiperheen arkeen. ❤️

Mitä on lapsen seksuaalisuus?

Lapsi tutkii, mitä on olla ihminen, seksuaalisuuden avulla. Se on kehon kummastelua, läheisyyttä, uteliasta ja leikkisää, uusien asioiden löytämistä ja oppimista.

Lapsi tarvitsee turvallisen aikuisen tukea, hyväksyntää, suojaa ja ohjausta omalla seksuaalisen kehityksen matkalla.

Lapsen seksuaalisuuden kehittyminen kulkee fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen kehityksen rinnalla ja on osa jokaista niistä.

Lapsen ja aikuisen seksuaalisuutta ei voi verrata toisiinsa, ne ovat täysin eri asia. Lapset ovat syntymästä saakka seksuaalisia. Aikuisen seksuaalisuus ilmentyy aikuisiällä tehdyistä valinnoista.

Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä, ja sisältää sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin. Sukupuoli-identiteetti on ihmisen oma kokemus sukupuolesta ja tapa ilmaista sitä. Näin ollen se ei välttämättä ole sama, kuin syntymässä määritetty sukupuoli. Jokainen rakentaa sukupuoli-identiteettiään omaan tahtiin.

Mitä seksuaalikasvatus on?

*”Seksuaalikasvatus on ihmiseksi kasvattamista”
- Raisa Cacciatore 2007*

Seksuaalikasvatuksella tuetaan ja suojellaan lapsen seksuaalikehitystä. Se on muun muassa tunne- ja turvataitojen opettelua, kehon osien nimeämistä ja tiedon antoa lasta askarruttaviin asioihin. Hyvä seksuaalikasvatus vahvistaa lapsen itsensä arvostamista, kehonsa hyväksymistä ja läheisyyteen luottamista.

Vanhempi on yleensä lapsen tärkein seksuaalikasvattaja. On tärkeää toteuttaa seksuaalikasvatusta tavalla, joka itsestä tuntuu hyvältä ja luontevalta. Lapsen ilmentäessä seksuaalisuuttaan vanhemman tulisi suhtautua siihen sallivasti ja hyväksyvästi. Lapselle tulisi antaa myönteinen kuva omasta kehosta ja seksuaalisuudesta.

Puhuessasi lapsesi kanssa seksuaalisuudesta, muista ottaa huomioon lapsen ikätaso. Kerro lapselle mitä lapsen tarvitsee tietää, älä kuormita lasta aikuisten tiedoilla.

Muista, että lapsi tarkkailee sinua. Kiinnitä huomiota omaan toimintaasi. Esimerkiksi jos olet kriittinen omaa kehoasi kohtaan, lapsi voi alkaa tarkkailemaan omaa kehoaan kriittisesti.

Lapset, joiden vanhemmilla on avoimempi suhtautuminen seksuaalisuuteen, ilmentävät itsekin avoimemmin omaa seksuaalista käytöstään.

Ikävaiheinen seksuaalinen kehitys

0-1-vuotias

- o Tutustuu ympäristöön kuuntelun, kosketuksen, katselun, haistelun ja maistelun kautta.
- o Löytää oman kehonsa sekä sen osat ja tutkii uteliaana niitä.
- o Saattaa sattumalta löytää omat sukupuolielimet mutta tässä vaiheessa se ei ole vielä tarkoituksellista.
- o Lähempänä vuoden ikää maailma kiinnostaa ja tunteet vaihtelevat.

Näin tuet kehitystä

- o Tue varhaista vuorovaikutusta; hoivaa, helli ja vastaa vauvan viesteihin. Ole läsnä.
 - o Hyödynnä arjen askareissa; esimerkiksi silittele ja suukottele vauvaa vaatteiden ja vaipan vaihdon sekä kylpyjen yhteydessä.
- o Varhainen vuorovaikutus luo lapselle perustan tunnesäätelyn kehitykselle.
- o Auta lasta ymmärtämään tunteet ja pyrkikää yhdessä rauhoittumaan kiukunpuuskista.
- o Muista antaa lapselle huomiota, kehuja ja hymyjä. Niitä hän tarvitsee.
- o Lapsi muistaa keholliset tuntemukset, sen, mikä tuntuu hyvältä ja mikä pahalta.
- o Ole kärsivällinen ja anna turvaa lapselle. ❤️

2-3-vuotias

- o Tiedostaa itsensä ja oman kehonsa tässä iässä. Tiedostaa myös näyttävänsä ulkonäöllisesti erilaisilta kuin muut ja tunnistaa oman biologisen sukupuolensa.
- o Sukupuoli-identiteetti alkaa pikkuhiljaa muodostua.
- o Oma keho kiinnostaa ja samalla myös omat sukupuolielimet. Lapset saattavat esitellä ja kosketella niitä, koska se tuntuu hyvältä.
- o Oma tahto vahvistuu sekä oikea ja väärä opitaan.
- o Varaudu mitä, miksi ja miten -kysymyksiin. Lapsen tiedonjano on kova.

Näin tuet kehitystä

- o Oman tahdon vahvistuessa lapsi saattaa koetella vanhemman rajoja. Myös vanhemmille kaikki tunteet ovat sallittuja, pyri samalla ymmärtämään lapsen tunteita.
- o Sovi yhteisistä säännöistä sekä opeta lapselle oikea ja väärä. Tunne- ja turvataidot ovat tärkeitä oppeja lapselle, (ks. s. 11).
- o Lapsi kaipaa aikuisen syliä, ota lähelle ja suukottele häntä. Anna hellyyttä ja turvaa.

4-6-vuotias

- o Mielikuvitus on vilkas. Leikit voivat olla villedä ja uhkarohkeita tai rauhallisia koti- ja prinsessaleikkejä. Mielikuvituskaverit voivat tulla mukaan leikkeihin.
- o Ihailee omaa kehoaan ja itsetunto kehittyy.
- o Kokee ihastumisen tunteita, ihastumisen kohde voi olla esimerkiksi vanhempi, kaveri tai idoli.
- o Noin viisivuotiaana lapsi alkaa oppia sääntöjä ja käytöstapoja.
- o Rumat sanat ovat jännittäviä ja niitä voidaan toistella.
- o Itsekritiikki kehittyy ja lapsi alkaa tuntea ryhmään liittyyviä tunteita, kuten yhteenkuuluvuus, kateus ja kilpailu.
- o 4-5-vuotiaana omaan kehoon ja sukupuolielimiin tutustutaan leikkien yhteydessä. Vanhemmista leikit voivat vaikuttaa seksuaaliviritteisiltä. Kouluiän lähestyessä lapset saattavat kuitenkin alkaa ujostella omaa kehoaan.

Näin tuet kehitystä

- o Anna lapselle rakkautta ja ihailua. On tärkeää, että lapsi saa myönteisen kuvan itsestään ja kehostaan sekä ymmärtää olevansa hyvä sellaisena kuin on.
- o Anna lapselle kehuja, kun hän puhuu tunteistaan. Tämä vahvistaa lapsen itseluottamusta ja tunnetta siitä, että hänen tunteensa ovat arvokkaita.
- o Puutu lapsen sopimattomiin leikkeihin hienovaraisesti ja selitä lapselle, miksi leikki ei ole sovelias, lasta nolaamatta.

Tunne- ja turvataidot

Tunne- ja turvataitokasvatuksen tarkoitus on voimistaa ihmissuhteiden välistä turvallisuutta. Tunne- ja turvataito kasvatuksella pyritään siihen, että lapset oppisivat taitoja, joilla he kykenisivät suojelemaan itseään ja puolustamaan omia rajojaan.

Lapsilla on suuri miellyttämisen halu ja heidän hyväuskoisuutensa saattaa lisätä alttiutta houkuttelulle ja erilaisille manipulaatioille.

Tunne- ja turvataitokasvatus ei ole ainoastaan uhkatilanteisiin valmistautumista, vaan se on myös lapsen laaja-alaista kasvun ja kehityksen tukemista.

Se edistää lapsen itsensä arvostusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä hyvien ihmissuhteiden muodostumista. Lapsen on nähtävä itsensä arvokkaana sekä hyvän kohtelun ja huolenpidon arvoisena, jotta hän osaisi käyttää oppimiaan turvaohjeita.

Neljä kohtaa, jotka aikuisen olisi hyvä opettaa lapselle:

Nimet kehon osille

- Kerro kehon eri osista ja anna niille nimet.
- Arvosta kehoa.
- On monenlaisia kehoja ja kaikki yhtä hyviä.

Uimapukusääntö

- Uimapuvun alla olevat osat ovat lapsen omia.
- Kukaan ei saa koskea tai katsoa niitä ilman lupaa.

Kosketuksen sääntö

- Kosketus ei saa tuntua pahalta.
- Hyvä kosketus tuntuu turvalliselta.
- Huono kosketus pelottaa tai sattuu.
- Kosketus ei ole salaisuus.

Kolmen kohdan sääntö

- Silloin kun toisen ihmisen kosketus tai läheisyys tuntuu pahalta:
- 1. Sano ei. 2. Lähde pois.**
- 3. Kerro turvalliselle aikuiselle.**

Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen kasvatust

Sukupuolisensitiivisyydessä pyritään siihen, että ihminen kohdataan yksilönä eikä sukupuoleensa sitoutuneena. Sukupuolisensitiivisyys on siis herkkyyttä nähdä ihminen omana itsenään. Siinä ei haluta häivyttää tai arvottaa sukupuolia. Tavoite on, että jokainen voi toteuttaa ja ilmaista itseään, arvostaa ja tulla arvostetuksi.

Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa lapselle annetaan tilaa ilmentää omaa sukupuoli-identiteettiä, persoonaa sekä yksilöllisyyttä. Lapsi saa kokeilla sukupuolisuutensa rajoja, sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa ei vahvisteta stereotyyppisiä sukupuolirooleja.

Vanhempia askarruttavat aiheet

Miksi lapsi koskettelee sukupuolielimiään?

- o Lapsi etsii hyvää oloa omista sukupuolielimistään koskettelemalla niitä, tätä voidaan kutsua unuttamiseksi.
- o Sillä voidaan hakea lohtua, mielihyvää, rauhoittumista tai se voi olla ajankulua. Lapselle se on aivan yhtä normaalia kuin muidenkin kehon osien tutkiminen.
- o Lapsen kanssa on tärkeää keskustella unnutuksesta. Voitte keksiä lapsen kanssa sille yhteisen nimen. Lapsen on tärkeää ymmärtää, että se on normaali asia, ja siitä voi ja saa puhua. Unnutus on lapsen yksityinen asia, ja lapsi voi kosketella itseään omassa rauhassaan, esimerkiksi huoneessaan.
- o Lapsen ja aikuisen kokemuksia omasta kosketuksesta ja mielihyvästä ei voi verrata keskenään.

Milloin huolestua lapsen käyttäytymisestä?

- o Tunkeilevasta tai yliseksualisoituneesta käyttäytymisestä puhutaan silloin, kun lapsen leikeistä tulee liian seksuaalisviritteisiä, pakonomaisia, väkivaltaisia, lapsen energia ei riitä muuhun tai niistä puuttuu ilo ja välittömyys.
- o Jos huolestut lapsen käyttäytymisessä, käänny terveydenhoitajasi puoleen. Se on normaali asia ja usein harmitonta, joten älä pelkää ottaa yhteyttä.

Mitä tarkoittaa intersukupuolisuus?

- o Intersukupuolisuus tarkoittaa sitä, että lapsen fyysiset sukupuolen ominaisuudet, kuten kromosomit, hormonitoiminta tai sukuelimet, eivät ole selvästi pojan tai tytön, ne myös voivat olla jotain siltä väliltä.
- o Monet lapset saattavat elää murrosikään saakka tai koko elämänsä tietämättä olevansa intersukupuolisia.
- o Nykyään pyritään ottamaan huomioon, ettei sukupuoli ole vain biologiaa, vaan siihen liittyy paljon muutakin. Siksi vain pieni osa intersukupuolisista lapsista saa nykypäivänä synnyttyään diagnoosin.
- o On tärkeää odottaa ja antaa lapselle mahdollisuus löytää oma sukupuoli-identiteettinsä ja antaa hänen päättää mahdollisista kirurgisista toimenpiteistä yhdessä vanhempien kanssa.
- o Lapselle on tärkeää antaa tilaa olla oma itsensä, ja hänen sukupuolentilaansa tulee suhtautua myönteisesti.

"Ne vaikeat kysymykset"

Lapsen kysyessä hankalan kysymyksen voit ottaa itsellesi aikaa miettiä vastausta esimerkiksi sanomalla: "Hyvä kysymys, minäpä kerron sinulle tänään illalla kotona." Tärkeintä on, että lapsi saa vastauksen. Lapselle kysymys on yksi muiden joukossa, joten ei tehdä siitä tabua.

Miten vauvat tulevat?

- o Vastaa lapselle omin sanoin ja niin kuin sinusta tuntuu hyvältä. Voit kertoa lisääntymisestä esimerkiksi sadun avulla, kunhan tosiasiat ovat oikein. Lapsi kuitenkin tulee oppimaan tosiasiat lisääntymisestä, ja tällöin kerrotut peitetarinat voivat suututtaa ja nolottaa lasta.
- o Voit esimerkiksi kertoa näin:
"Vauva kasvaa äidin mahassa. Vauvaa toivottaessa tarvitaan äidiltä ja isältä molemmilta siemen, josta vauva alkaa kasvamaan."
- o Usein yksinkertainen vastaus riittää. Varaudu kuitenkin, että lapsi voi tulla kysymään asiaa yksityiskohtaisemmin myöhäisemmässä ikävaiheessa.

Miksi kerhokaverilla on kaksi isää?

- o Vastaa omin sanoin, vaikka näin:
"Perheitä on erilaisia, mutta tärkeintä on, että perheessä rakastetaan."
"Joskus kaksi miestä tai kaksi naista rakastuvat toisiinsa, ja he voivat haluta lapsia. On myös perheitä, joissa on enemmän kuin kaksi vanhempaa."
- o Lapsia voi ihmetyttää eri perhemuodot, kerro niistä lapselle avoimesti.

Missä äidin pippeli on ja mikä tämä on?

- o Lapset ihmettelevät omia ja toisten kehon osia. Lapsesta on jännittävää, kun ihmiset näyttävät erilaisilta.
- o "Mikä isillä roikkuu jalkojen välissä?", voit vastata näin: "Isi on syntynyt pojaksi ja isillä on jalkojen välissä pippeli."
- o "Miksi äidillä on hiukset alhaalla?", voit vastata näin "Äidillä kasvaa häpykarvoja, niin tulee sinullekin isompana kasvamaan."
- o Voit kutsua penistä esimerkiksi näillä nimillä: pippeli, siitin, kikkeli, pipuli, pimpeli, pipu, kiku, kikuli, vehkeet, pimppeli, tiiti tai mikä vain kuulostaa itsestä hyvältä.
- o Voit kutsua vaginaa esimerkiksi näillä nimillä: emätin, pimppi, pimpu, pimpero, pimppinella, pymppynen, pimikka, pimsu, pomppi tai mikä vain kuulostaa itsestä hyvältä.

Lisää tietoa

Jos jokin asia jäi mietityttämään tai haluat lisää tietoa, tässä olisi hyviä vinkkejä:

- o Raisa Cacciatore Huomenna pannaan pussauskoppiin -kirja
- o Väestöliiton nettisivut
- o Susanne Ingman-Friberg ja Raisa Cacciatore (toim.) Keho on leikki -kirja

Yhdessä lapsen kanssa luettavaksi:

- o Mistä vauvat tulevat? -kirja (Daynes Katie 2019)
- o Tällaista on elämä -kirja (Aurinkokustannus 2012)

Tämä opas perustuu Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa (Xamk) tehtyyn opinnäytetyöhön "Turvallista ja viatonta tutustumista kehoon - opas vanhemmille neuvolaikäisen lapsen seksuaalikasvatuksesta ja sukupuolisensitiivisyydestä" (2019).

Tekijät:

Oona Airaksinen & Sanni Saarela

Kuvat: Pixabay